

ДО 60-РІЧЧЯ СЕРГІЯ МИКОЛАЙОВИЧА РИЖОВА

Сучасне трипільзнавство важко було б уявити без багатолітньої праці Сергія Миколайовича Рижова, який 13 грудня 2009 року відсвяткував свій 60-річний ювілей. Гострий аналітичний розум, неймовірна працездатність та працелюбність, вміння критично оцінювати не тільки розробки колег, але й особисті ідеї, широка ерудиція, принциповість та надзвичайна скромність дозволили Сергію Миколайовичу здобути науковий авторитет і стати моральним взірцем для кількох поколінь археологів.

За плечима дослідника десятки польових сезонів у Подністров'ї, Побужжі, Буго-Дніпровському межиріччі та Подніпров'ї. Головним об'єктом досліджень Сергія Миколайовича є кераміка трипільської культури. Навряд чи потребують коментарів ретельність та багатолітня невтомна праця, необхідні для вивчення цього матеріалу. Отже, цифра у 500 тис. екземплярів посудин (і це тільки з поселень у межиріччі Південного Бугу та Дніпра), які пройшли через руки фахівця, просто вражає. Окрім характеристики техніко-технологічних прийомів виготовлення трипільського посуду, яким присвячено спеціальний розділ С.М. Рижова в колективній роботі «Давня кераміка України» (К., 2001), та схеми класифікації матеріалу, аналіз цієї категорії знахідок дозволив досліднику вийти на рівень широких історичних узагальнень.

Робота з масовим джерелом, безумовно, дозволяє простежити подібність або відмінність археологічних комплексів на статистичному рівні. Тому підхід Сергія Миколайовича до локального та хронологічного членування пам'яток, в основу якого покладено ознаку статистичних закономірностей у специфічному поєднанні морфолого-стилістичних особливостей посуду, дозволив досліднику створи-

ти аргументовану, гнучку та евристичну схему хронологічних, територіальних та генетичних зв'язків західнотрипільського населення на теренах сучасної України.

У написаній спільно з І.І. Зайцем монографії (К., 1992) дослідник показав своєрідність унікального на сьогодні поселення Кліщів на Південному Бугу. Ним аргументовано викладено особливості керамічних комплексів поселень Верхнього та Середнього Подністров'я, проаналізовано роль тамтешнього населення у формуванні матеріальної культури трипільських поселень Буго-Дніпровського межиріччя. Вражає своєю масштабністю кандидатська дисертація С.М. Рижова «Кераміка поселень трипільської культури Буго-Дніпровського межиріччя як історичне джерело» (К., 1999). У роботі всебічно подано технологічні, морфологічні та стилістичні особливості матеріалу, встановлено ієрархічні зв'язки між ними. Групування джерел за сталими ознаками дозволило автору визначити специфічні риси локальних груп регіону, зокрема виділеної ним небелівської групи. Вперше подано докладну та аргументовану схему хронологічного чле-

нування поселень косенівської локальної групи та генетично пов'язаних з ними селищ типу Кочержинці-Шульгівка. Пізніше цю схему було дещо уточнено в спеціальній розгорнутій статті Сергія Миколайовича. Дослідником з'ясовано напрями розселення трипільських племен Буго-Дніпровського межиріччя, контакти та зв'язки з населенням інших локальних утворень Кукутень-Трипільської спільноти, визначено хронологічні межі існування пам'яток. Усе це є широким підґрунтям для вивчення демографічних, зокрема міграційних, процесів доби енеоліту.

Останніми роками Сергій Миколайович не припиняє активних польових досліджень. Під його керівництвом проводилися розкопки пам'яток Піщана (спільно з Д.К. Черноволем), Ріпниця I, Колодисте II. Написані дослідником розділи по кераміці поселення-гіганта Тальянки є окрасою кількох книг, присвячених

дослідженню цієї пам'ятки в 2001—2008 рр. У 2007 р. вийшла збірка наукових праць відомого вітчизняного археолога О. Кандиби-Ольжича, упорядкована Ю.Я. Рассамакіним та С.М. Рижовим. У ній опубліковано також розлогу статтю Сергія Миколайовича, де обґрунтовано виділення західотрипільської культури, на широкому тлі показано її специфічні особливості, структурні зв'язки складових та місце західотрипільської культури в системі Кукутень-Трипільської спільноти.

Отримані дослідником результати висвітлюють одну з найяскравіших сторінок давньої історії України і є добрим підґрунтям для подальшого її вивчення.

Щиро вітаємо Сергія Миколайовича з 60-річчям. Бажаємо йому міцного здоров'я, щастя, наснаги та реалізації творчих планів.

О.В. ДЯЧЕНКО, Д.К. ЧЕРНОВОЛ

НА ПОШАНУ МИХАЙЛА РОЖКА

Під таким девізом 4—5 червня 2009 р. відбулася Міжнародна наукова конференція, яку організував Державний історико-культурний заповідник «Тустань». У роботі конференції взяли участь історики, археологи, етнологи, архітектори, природознавці та інші спеціалісти.

Михайло Федорович Рожко народився 4 червня 1939 р. у с. Небилів на Станіславщині (тепер Івано-Франківщина) у селянській родині. Дитячі та юнацькі роки Михайла минули на Гусятинщині (Тернопільська обл.). Після здобуття середньої освіти і професії машиніста баштового крана юнак працював на Донбасі, а згодом — на Львівщині. Вищу освіту М. Рожко здобув у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва на факультеті художньої кераміки. Потім працював викладачем рисунка і скульптури на кафедрі архітектури Львівського сільськогосподарського інституту.

У 1969 р. Михайло вперше відвідав скелі в с. Урич на Сколівщині — руїни замку Тустань —

і зробив їх вивчення справою свого життя. Він самотужки студіював архітектуру, археологію, етнологію, історію та інші дисципліни, необхідні для опрацювання спеціальної методики досліджень наскельної забудови. Багато років М. Рожко проводив обміри руїн фортеці Тустань, створював її графічну реконструкцію, використовуючи свої багатогранні знання та практичний досвід.

З 1978 р. Михайло Рожко розпочав польові археологічні вивчення Тустані — спочатку під керівництвом Л.І. Крушельницької в Урицькому загоні Львівської обласної експедиції (начальник експедиції Л.Г. Мацкевий), а з 1979 р., ставши працівником відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), — самостійно.

Результати досліджень вражали масштабністю і новаторством. З'явилися публікації М. Рожка у фахових виданнях. Його доповіді на наукових конференціях викликали жвавий інтерес та цікаві дискусії. М. Рожко став визнаним спеціалістом комплексного міждисциплінарного на-